

7 במאי 2018

כ"ב אייר תשע"ח

**הנדון: נייר עמדה בנושא שקיפות בתקציבים ותוכניות לשילוב ישראלים ממוצא אתיופי ברשויות המקומיות;
דיון לכבוד יום לקידום השוויון ליוצאי אתיופיה - בנושא יישום התכניות הממשלתיות לשילוב יוצאי אתיופיה ומיגור
אפליה וגזענות במרחב הציבורי**

1. מבוא:

- א.** מטעם תפקידן, הרשויות המקומיות מפעילות תכניות רבות במגוון תחומים למען תושבי העיר. אך במקרים רבים, תושבים ממוצא אתיופי אינם משולבים בתוכן, או לחילופין משולבים בשיעורים נמוכים מאד יחסית לשיעורם ברשות. לצד זאת, ישנן תכניות ייעודיות לתושבים ממוצא אתיופי המופעלות ע"י רשויות המדינה. מדיניות זאת מפלה, ויוצרת בידול אשר משמר ומעמיק את הפערים החברתיים הן ברמה המוניציפלית והן ברמה הארצית.
- ב.** התכנית הממשלתית לשילוב יוצאי אתיופיה, החלטה מס' 324 (אתפ/3), התחילה לקבל תוקף בחלק מהמשרדים ב-31.07.2015 לארבע שנות פעילות, ומתקצבת מדי שנה. במהלך גיבוש התכנית, הובן כי ישנו צורך להעברת האחריות לטיפול במי שאינם עולים ממשרד העלייה והקליטה למשרדי הממשלה הרלוונטיים, ולשם כך תקציבי התכנית הועברו לתכלול במטה היישום של התכנית הממשלתית במשרד ראש הממשלה. בנוסף לכך, מאז שנת 1999, משרד הקליטה הפעיל "מוקדי קליטה לעולי אתיופיה"- רשות נפרדת האמורה להעניק שרות ליוצאי אתיופיה, בלי הבדל בשנים שבהם עלו. עד שנת 2015, הופעלו מוקדי קליטה ב-23 ישובים. לאור החלטת הממשלה, אנו לא יודעים האם אכן נסגרו, והאם יוצאי אתיופיה יוכלו לצרוך שרות ברשות המקומית כמו כל תושב.
- ג.** למרות שעברו כמעט שלוש שנים ממועד החלטת הממשלה, היא רחוקה מיישום והישג יעדיה, ורשויות מקומיות אינן פועלות בהתאם לאבני היסוד. למרות תכניות העבודה אשר גובשו במשרדי הממשלה, לצד תקנים שתוקצבו למטרת תכלול התכנית הממשלתית ויישומה ברשויות, הפערים עדיין ניכרים בכלל תחומי החברה, ואנו עדיין עדים לתכניות מבדלות המתקצבות ומופעלות במשרדים הממשלתיים וברשויות בניגוד לעקרונות אבני היסוד.

2. תקציבי התכנית הממשלתית לשילוב יוצאי אתיופיה:

- א.** ב-10.02.2008, אומצה החלטת ממשלה מס' 3116: תכנית החומש לשיפור קליטת בני העדה האתיופית. למרות מיליוני שקלים שהוזרמו בשם התכנית הממשלתית, היא נכשלה במטרתה כפי שניתן להעמיק בדו"ח מבקר המדינה 63ג'. בעקבות המסקנות בדו"ח, הוחלט על הצורך בגיבוש מדיניות חדשה בנושא שילובם המיטבי של אזרחים ישראלים ממוצא אתיופי בחברה הישראלית.
- ב.** בעקבות כך, ב-2014 התקבלה החלטת ממשלה מס' 1300, שבה גובשו אבני היסוד הבאים: **הדרך לשילוב מיטבי, רב גונית בקרב יוצאי אתיופיה, חיזוק התא המשפחתי, סגירת פערים, מצוינות ומנהיגות, החברה הישראלית ומנגנון היישום.** לאחר עתירה של אגודת יהודי אתיופיה, הוחלט כי התכנית תתכלל במשרד ראש הממשלה ולא במשרד העלייה והקליטה, מתוך הבנה כי בכדי להשיג את היעד לשילוב מיטבי, נדרש שינוי תודעתי כי לא מדובר אך ורק בעולים חדשים. האחריות לשילוב מיטבי של ישראלים ממוצא אתיופי בכל תחומי החברה מוטלת על המשרדים הרלוונטיים ועל הרשויות. לשם כך, התקבלה החלטת ממשלה מס' 324 (אתפ/3), ב-31.07.2015.
- ג.** כיום, לאחר כמעט שלוש שנים של תקצוב התכנית, מרבית הרשויות עדיין נמצאות בשלב המיפוי הראשוני אשר

ממצאיו אינו שקופים לציבור הרחב. במקרים רבים, תקציבים מוזרמים, אך עקרונות התכנית אינם מיושמים בשטח. למרות ההנחיות כי לא יופעלו תכניות מبدלות וכי תכניות אלו אינן מאפשרות שילוב מיטבי בחברה הישראלית, עדיין ניתן לראות תכניות מסוג זה, אשר מובהק בתחומי הרווחה, השירותים החברתיים והחינוך.

4. קיימות תכניות רבות המיועדות אך ורק לישראלים ממוצא אתיופי - הן לעולים חדשים והן לישראלים ממוצא אתיופי אשר נולדו בישראל או עלו לפני למעלה מ-15 שנים. זאת למרות שעל פי החלטת הממשלה "יוצא אתיופיה שאינו עולה" מוגדר כ- "יוצא אתיופיה יליד הארץ או מי שנמצא בארץ יותר מ-15 שנה מיום עלייתו."

3. תכניות ברשויות שאינן משלבות ישראלים ממוצא אתיופי:

- א. על פי התכנית הממשלתית לשילוב יוצאי אתיופיה, התכנית אמורה להביא לשילוב מיטבי של יוצאי אתיופיה בחברה, אך אנו רואים מקרים רבים בהם הרשויות אינן מיישמות את עיקרון זה, ומקבעים את הבידול במרחב המוניציפלי.
- ב. רשויות רבות מפעילות תכניות רבות בתחומים רבים לתושבי הרשות. אך במקביל, מופעלות תכניות ייעודיות למען תושבים ממוצא אתיופי, או לחילופין תכניות הדורשות מכסה מסוימת של תושבים ממוצא אתיופי בכדי לפעול. מצב זה גורם לכך שתושבים ממוצא אתיופי מוסללים לתכניות מבודלות בתחומי החינוך, הרווחה והשירותים החברתיים, בתכניות אשר לאורך השנים לא השיגו את מטרותיהם, ולא צמצמו את הפערים שלשמש הן נבנו. כתוצאה מכך, תושבים ממוצא אתיופי אינם משולבים בתכניות המיועדות לכלל תושבי הרשויות; **מצב זה גורם לכך שתכניות רבות מופעלות על פי מוצא ולא על פי צורך, אשר משקף אפליה ממוסדת בניגוד להחלטת הממשלה.**
- ג. קיימת חוסר שקיפות לגבי הסיבות שבגללן תושבים ממוצא אתיופי מועברים לטיפול ביחידות נפרדות, אשר גורם למצב **שתושבים משולבים בתכניות על פי מוצא ולא על פי צורך.**
- ד. בשנת 2011, עבר תיקון החקיקה להרחבת הייצוג ההולם של בני העדה האתיופית בשירות הציבורי, אשר חל על הרשויות המקומיות, אך הנתונים של היישום אינם שקופים. מתוך כך, עולות שאלות של שקיפות לגבי היישום, תחומי האחריות של המועסקים (לדוגמה: האם עובדים סוציאליים ממוצא אתיופי אחראים רק על תיקים של תושבים ממוצא אתיופי), והדרגים שבהם עובדים אלו מועסקים.

4. מסקנות

- א. החלטת ממשלה מס' 324 התקבלה מאחר ו-"תכנית החומש", נכשלה ודרשה שינוי מדיניות שורשי בנושא שילובם של ישראלים ממוצא אתיופי בחברה הישראלית. אך כיום, לאחר כמעט שלוש שנים של הפעלת התכנית, הפערים עדיין ניכרים, ועקרונות אבני הייסוד אינם מיושמים במשרדי הממשלה וברשויות המקומיות. **נושא זה דורש התייחסות דחופה, בכדי למנוע תכנית ממשלתית נוספת אשר מתוקצבת במיליוני שקלים ומסתיימת בכישלון.**
- ב. יש לבחון את אופן ומידת ניצול התקציבים ברשויות המקומיות; **אין זה ייתכן שתקציבים מופנים לטובת שילוב מיטבי של ישראלים ממוצא אתיופי בחברה, אך בפועל מופעלות תכניות מבודלות, אשר מפלות תושבים, ואינן סוגרות את הפערים החברתיים בניגוד להחלטת הממשלה.**
- ג. יש לבחון את תכניות העבודה של המתכללים ברשויות המקומיות לשנה הקרובה - ואת האופן שבו בתכנונם ליישם את אבני הייסוד של החלטת הממשלה בזמן שנותר להפעלת התכנית הממשלתית. **אין זה ייתכן שהתכנית לקראת סיום, אך רשויות רבות מקבלות תקציבים ואינן מיישמים את אבני הייסוד של התכנית הממשלתית.**